

HUNGER AS OBSESION IN THE CARCERAL MEMOIRS OF WRITERS INCARCERATED IN AIUD PRISON

Adriana Maria Călugăr (Cutean)
PhD Student, "1 Decembrie 1918" University of Alba Iulia

***Abstract:** From the broad array of mechanisms of terror employed in the concentrationary spaces, cold and hunger stand out as two phenomena deliberately applied as brutal experiments upon the inmates' weakened and diseased bodies, with the clear objective of breaking their resistance. The image of hunger is a recurring element in most detention memoirs. Its description can only be imagined by the reader. The prisoner's subconscious carefully constructs a closed universe in which he defends himself and resorts to autosuggestion. For many detainees, hunger becomes an obsession, and in certain situations it triggers a strange form of apathy and egoism. The obsession with hunger recurs in the memoirs of former prisoners incarcerated in Aiud Prison. Nicu Păun, Aurel Sergiu Marinescu, Dumitru Bordeianu, Tertulian Langa, Ion Ioanid, Nicolae Mărgineanu, and Vasile Cârdei are among those who endured this experience in the Aiud dungeon and shaped in their memoirs a suggestive image of a symbol of the carceral space, one that distinguishes itself throughout the Romanian concentrationary system of the communist period.*

***Keywords:** hunger, carceral space, prison memoir literature, obsession, testimony*

Din amplul ansamblu de mecanisme ale terorii folosite în spațiile concentraționare, frigul și foamea sunt două fenomene aplicate ca experimente crude pentru trupurile deținuților îmbolnăvite și slăbite, cu scopul bine determinat de a-i face să cedeze. „La Aiud, ca și în alte spații, deținuții erau aproape obsedați de foame, știind repetarea meniului, făcând pronosticuri, salivând cu multe ore înainte de programul de masă, în funcție de antrenarea simțului olfactiv sau de veștile aduse de colegi... Mâncarea devenise un barometru care a antrenat discuții optimiste sau pesimiste: dacă se îmbunătățea, era semnul unei situații internaționale favorabile, dacă se înrăutățea era de înțeles că vor urma represalii, dar și acestea erau privite cu optimism... Exista un adevărat cult pentru acțiunea de a mânca (fiecare picătură însemnând rezistență, deci o grijă deosebită pentru firimituri era obligatorie), încât de multe ori au existat manifestări necontrolate, de genul obsesiilor față de diminuare a porțiilor... Aproape toți deținuții visau să mănânce deliciale închisorii – arpacășul, fasolea, terciul, pentru că erau consistente până la suprasaturație”¹

Tertulian Langa, fost deținut politic încarcerat în spațiul de detenție aiudean, evocă cu o luciditate extraordinară și descrie cu detalii minuțioase și hiperbolice, experiența pe care a trăit-o și lupta continuă pe care a dus-o pentru a nu ceda din cauza foamei: „Triști că hârdăul a ajuns la fund, am încercat să-l scurgem în gamelă. S-a scurs ceva; nici măcar cât o porție. Flămânzii au trecut la procedura radicală. Rădeau fanatizați cu limba peretei umezi ai hârdăului și au mai obținut o jumătate de gamelă de oaspe și de terci de zarzavat, dar noi nu mai aveam foame de o gamelă: niciun ocean de ciorbă nu ne-ar fi săturat. Mai mult decât stomacul mintea era flămândă; celula molecula fibra totul răcnea a foame; o foame din străbuni, o foame de infern, o foame dureroasă, cu lei și hiene-n mațe, care ne sfâșiau. Ca să găsim o scuză, consider că și aerul acela proaspăt venit de printre sălcii, ca și mișcarea de care ne dezobișnuim se purtau răspunderea de felul cum ne doborâse foamea și cum ne îngenunchea hârdăul. Încă de când eram în Zarca aiude ană și-n fabrică, Îmi pusesem să nu cer supliment,

¹ Iulia Pop, *Memorie și suferință. Considerații asupra literaturii memorialistice a universului concentraționar comunist*, Editura Argonaut, Cluj -Napoca, 2010, p. 134-135

să-mi croiesc stomacul cât e un polonic. Doresc să cred că această înfrânare autoimpusă a stomacului meu hămesit mi-a mai redus din chinurile foamei satanic plănuite să degradeze și să nimicească omul.”²

Un alt episod relevant este descris de Tertulian Langa care considera că demnitățile lor a fost atât de profanată cu fiecare clipă care trecea și care lăsa urme profunde pe corpurile lor înfometate – buzele livide, fețele cu maxilarele căzute, orbitele golite, ochii care încet încet se stingeau: „de când eram în Zarcă, sărmana noastră ciorbă de arpacaș, fasole sau de varză era, înțelegeam perfect că era, de fapt, e un mijloc diabolic de asasinare lentă, căci niciodată după sorbirea zemei, nu rămânea-n gamelă mai mult de patrusprezece boabe de orz dezorticat pe jumătate sau 9 boabe de fasole, din care vedeam acum doar hoaspa; sau când acestea erau înlocuite cu varza degradată, zdreanța de varză ajuns în gamelă nu depășea în suprafață mărimea cutiei de chibrituri. Totuși ele intrau în lista de alimente pentru oameni și nu credeau înjositor ul sentiment că cea mai dreaptă orânduire socială din lume ne reducea la stadiul de animale pe care le furajau, în scârbă și dispreț, cu lături și cu deșeuri de furaje, fierte până la nimicirea totală a puterii de hrănire. Însă, prin chiar natura lor, aceste alimente erau produse pentru oameni. Eram sleiți prin inaniție, eram considerați ca slavi, nedemn de niciun drept, dar totuși eram încă oameni chiar când păream schelete. Când însă alimentația ni s-a redus la iarbă, toți am trăit evenimentul nu ca pe o 9 fază a înfometării, ci ca pe un act de degradare, de coborârea noastră în stadiul de stabulație, ca vitele în grajd, stadiul principal de dezumanizare, de umilire în animalitate.”³

Constantin Ionașcu, un alt fost deținut al temniței Aiudene confirmă prin mărturia sa adevărul istoric exprimat prin mărturiile celorlalți deținuți care au fost încarcerați în Închisoarea Aiud: „Ca să înving obsesia foamei, ca să mă rup de toate gândurile astea, îmi spuneam: «mănânc sau nu mănânc, eu tot o să trăiesc. Ce-o fi, o fi, nu mă mai gândesc la mâncare! Mai am speranță!»⁴ Despre chinurile și obsesia foamei a scris dintr-o perspectivă detașată și obiectivă, Nistor Chioreanu, în *Morminte vii*: „Foamea mă chinuia cumplit și, cum adormeam, nu visam decât că mănânc și iar mănânc și nu mă mai satur. Și nu orice mâncare, ci fel de fel de bunătați! Uneori visam că mănânc chiar și treaz fiind. În două săptămâni slăbisem, de abia mă ridicam de pe rogojină.”⁵ Imaginea **foamei** este un element recurent un majoritatea memoriilor de detenție. Descrierea acesteia nu poate fi decât imaginată de lector. Subconștientul deținutului își construiește temeinic univers închis în care se apără și se poate autosugestiona. Pentru mulți dintre deținuți foamea devine obsesie și în anumite situații manifestă o bizară formă de nepăsare și egoism: „S-a vorbit mult de foamea îndurată de noi prin temnițele comuniste. Chinul provocat de foame era îngrozitor. Visai că te ospătez numai cu bunătați împărătești. Te săturai în vis, dar te trezeai strângându-ți abdomenul cu mâinile. Uneori se purtau discuții despre tot felul de rețete culinare. Spectrul foamei ne urmărea permanent. Dincolo de uși se aude «simfonia gamelelor». Un sunet propriu, pe care numai cei care au fost acolo îl cunosc.”⁶ Memorialistul Nicu Păun redă detalii referitoare la faptul că „De câteva luni, în Aiud domnea foametea!”, la porțiile de mâncare primite: „Rația, foarte mică, măsurată cu un polonic cam de dimensiunea unei cești de ceai, ne-a lăsat tot flămânzi”⁷ și la specialitatea culinară a închisorii: „turtoaiele” – „specialitatea culinară a Aiudului”⁸. Nicolae Mărgineanu face referire deopotrivă la ce doi „F” care erau nelipsiți în viețile deținuților – foamea și frigul: „să descriu frigul și foamea pe care am răbdat-o și să le redau cu obiectivitatea

² Tertulian Langa, *Trecând pragul tăcerii*, Editura Galaxia Gutenberg, Cluj Napoca, 2009, pp. 362-363

³ *Ibidem*, pp. 229-230

⁴ Constantin Ionașcu, *Ororile și farmecul detenției. O convorbire cu Traian Călin Uba*, Fundația Academia Civică, București, 2010, p. 161

⁵ Nistor Chioreanu, *Morminte vii*, ediție îngrijită și prefăcută de Marius Cristian, Editura Institutul European, Iași, 1992, p. 223

⁶ Nicu Păun, *op. cit.*, p. 112

⁷ *Ibidem*, p. 470

⁸ *Ibidem* p. 480

cuvenită este imposibil, fiindcă sunt de necrezut. În adevăr, mintea unui om, care nu a trecut prin atari condiții inumane nu și le poate imagina.”⁹. Acesta consideră că „mai cumplit decât foamea a fost totuși frigul.”¹⁰.

În *Martiri și mărturisitori români din secolul XX. Închisorile comuniste din România*, coordonată de Fabian Seiche, se regăsesc mărturiile ale foștilor deținuți despre apariția cașexiei, punctul culminant al foamei, despre care unii mărturisitori afirmă că „Ai fi zis că e o molimă, dar nu era. Cașexia nu are nimic molipsitor. E un fenomen fiziologic provocat de o foame maximă. În câteva zile majoritatea dintre noi ne-am umflat ca niște butoaie... Umflătura începea de la picioare și se ridica neconștient în sus, nu până cuprindea tot corpul și membrele. Erau oameni care, văzându-i a 2-a zi cu fața umflată, nu-i mai recunoșteai. Când carnea de pe torace se umfla, te strângea ca într-un corset de oțel, nu mai puteai respira, te sufocai și mureai.”¹¹

Nicu Păun rememorează durerea puternic resimțită în urma foamei, folosită ca un mecanism al torturii care era practicat de către tortionari: „S-a vorbit mult de foamea îndurată de noi prin temnițele comuniste. Chinul provocat de foame era îngrozitor. Visai că te ospătezi numai cu bunătați împăratești. Te săturai în vis, dar te trezeai strângându-ți abdomenul cu mâinile. Uneori se purtau discuții despre tot felul de rețete culinare. O făceau oamenii, ca să uite zvârcolirile stomacului, ros de foame a cea de toate zilele.”¹²

Sociologul Cristina Anisescu a studiat în detaliu experiența carcerală a profesorului Nicolae Mărgineanu, fost deținut politic al Închisorii Aiud, în care este prezentată foamea, ca formă de tortură a celor încarcerați: „La Aiud, cel mai mare dușman nu mai era teroarea, ci exterminarea fizică prin înfometare, «sălbatica foame» și frigul paralizant astfel că încercările profesorului Mărgineanu de a fi cât mai obiectiv și cât mai fidel în propriile relatări nu le puteau cuprinde și descrie. Supraviețuirea a fost posibilă în... «aceste condiții criminale inimaginabile prin neomenia lor le-am putut suporta tot numai cu această retragere în propria noastră conștiință unde regăseam suficientă liniște sufletească să nu pierdem încrederea în noi [...]. Și în dreptatea în lume, care în cele din urmă trebuia să vină.»¹³

Marcel Petrișor considera că „foamea nu îngăduia răgazuri reflexive și nici uitări de sine. Burta trebuia amăgită cu ceva și conștiința alungată pe loc, dacă nu înnăbușită.”¹⁴ și în majoritatea situațiilor deținuții „nu mai știau de ce supraviețuiesc, și nici până când; știau doar că o inerție instinctuală îi împingea nu de pe o zi pe alta, și de la terciul sau ceaiul de dimineață până la lăturile de la amiază și apoi de la acelea până la arpacașul insipid de seară. Noaptea era pentru coșmaruri sau pentru proiecții imaginare care se topeau întotdeauna în vise mai mult sau mai puțin crezute de cei care, a doua zi, abia așteptau și ei să le povestească pe ale lor. Și între povestirea viselor și îngurgitare a unei materii lichide impropriu numite hrană, o așteptare fără sfârșit. O așteptare fără sfârșit... pentru că sfârșitul nu putea fi prea ușor acceptat. Deși în cursul revoltei împotriva lui se realiza însăși devenirea lor... Și ce devenise din ceea ce fuseseră? Fantome sau mai precis, cadavre ori spectre umane cărora le trosneau oasele la cea mai mică mișcare”¹⁵

Dumitru Bordeianu redă, de asemenea, o mărturie referitoare la trăirea intensă a foamei în temnița aiudeană, o încercare care „a măcinat din temelii viața deținuților”. Aceștia trăiau o foame cronică ce a devenit insuportabilă, a degradat și a umilit mulți deținuți care nu aveau

⁹ Nicolae Mărgineanu, *Amfiteatre și închisori*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1991, p. 204

¹⁰ *Ibidem*, p. 205

¹¹ Fabian Seiche, *Martiri și mărturisitori români din secolul XX. Închisorile comuniste din România*, Editura Agaton, Făgăraș, 2010, p. 111

¹² Nicu Păun, *Muntele suferinței*, Editura Institutul european, 1997, p. 112

¹³ Cristina Anisescu *Nicolae Mărgineanu. Un psiholog în temnițele comuniste. Documente preluate din arhiva CNSAS*, prefață de Adrian Neculau, Editura Polirom, Iași, 2006, pp. 95-96

¹⁴ Marcel Petrișor, *Cumplită încercări, Doamne! Din Casimca Jilavei în Zarca Aiudului*, prefață de Răzvan Codrescu, studiu introductiv și note de Lucian Vasile, interviu de Claudiu Târziu, postfață de Lucian D. Popescu, Ed. Manuscris, Pitești, 2017, p. 34

¹⁵ *Ibidem*, p. 445

capacitatea de a suporta o senzație ce „depășea limitele răbdării”. Dumitru Bordeianu, fost student la medicină, cunoscător al biochimiei și al fiziologiei omului, se întreba neconținut și încerca să găsească răspunsuri la anumite întrebări referitoare la capacitatea de rezistență a deținuților: „Cum era posibil că timp de 16 ani să te roadă acest vierme neadormit, să nu te sature niciodată și nici măcar să-ți potolești, cât de cât, foamea? Câtă voință, câtă răbdare, câtă înfrânare le-a trebuit acestor deținuți ca să supraviețuiască? Doamne! N-a fost o lună-două, un an-doi, ci 16 ani! Ca student la medicină, cunoscând fiziologia și biochimia normală a omului, m-am întrebat întotdeauna care este limita de rezistență a omului la foame. Și mărturisesc că n-am găsit răspunsul. Aș pune întrebarea și specialiștilor: este oare posibil că timp de 16 ani, în interval de 24 de ore, masa să nu varieze decât între 600 și 900 calorii (în ultimii 2 ani ajunsese în jur de 1000 calorii), iar în condițiile de pedeapsă în jur de câteva sute? Cât privește valoarea nutritivă, hrana fiind alcătuită numai din deșeuri ce nu se vindeau la aprovizările socialiste, comuniștii au găsit de cuviință ca ea să fie cum a fost...”¹⁶ Mărturisitorul descrie în detaliu sortimentele de mâncare pe care le primeau deținuții: „Mâncarea era constituită din arpacaș, orz dezorticat, rar fasole, varză, dovleci, gulii, cartofi care nu se vindeau și napi porcești. Iar carnea - resturi nevandabile: copite, bojoci, buze, pielițe și capete de animale care în țările capitaliste nu s-ar fi dat nici măcar câinilor. Și toate acestea erau în bună parte alterate.”¹⁷ În ceea ce privește experiența carcerală proprie, cu referire la senzația continuă de foame, Dumitru Bordeianu redă în memoriile sale: „Afară era viscol și ger, iar în celula mea totul părea un sloi de gheață, de parcă și sângele în vine îmi înțepenise. Parcă niciodată nu mă săturasem și aș fi mâncat moloz și mortăciuni, numai să nu mă mănânce foamea pe mine, foame care mi rodea stomacul ca un guzgan. După câteva zile, într-o dimineață, s-a deschis ușa ca de obicei și gardianul de pe secție care știa ce condamnare am luat mi-a citit numele înscris pe nelipsita fițuică și m-a prevenit să-mi fac bagajul, pentru a fi transferat într-o altă celulă. Mi-am luat bocceaua cu puținele rufe și am aruncat o ultimă privire în celula pe care nu o voi uita până în clipa morții. Urlasem mânca lupul flămând în ea, strigasem, lovisem cu capul de pereți, coborâsem în iad, agățându-mă cu mâinile de un petec de cer. Acolo am ales cerul și tot acolo i-am uitat pe tot cei care mi-au făcut rău.”¹⁸

Aurel Sergiu Marinescu detaliază programul de masă al deținuților care lucrau în fabrica închisorii: „la ora 12:00, la prânz când bătea toaca de la intrare - o bucată de fier lovită cu un ciocan de fier anunța masa - deținuții grăbiți făceau cozi în dreptul celor cinci-șase hârdaie cu mâncare ce erau depuse în fața biroului tehnic, lângă intrarea în fabrică. Dar, mai întâi, trebuiau să treacă prin fața unei lăzi mari unde un deținut distribuia din ladă, fiecăruia, câte o bucată de pâine de circa 400 g. sau un turtoi de aceeași greutate, căci nu ni se dădea pâine zilnic. Unii deținuți erau pregătiți cu 10-15 minute înainte de venirea mesei și spionau doar sosirea hârdaielor cu mâncare, cu intenția de a fi primii la servitul mesei. În spatele acestei pânde, singura rațiune era foamea, dar și faptul că după servitul primului fel, o ciorbă, imediat începea servirea celui de al doilea și când era servit ultimul, gardianul bătea toaca de începerea lucrului încât cei ce fuseseră ultimii serviți mâncau în fugă, din mers, îndreptându-se spre locul de muncă sau mâncau mai târziu cu frică și precauțiunea de a nu fi văzut de milițienii sau turnătorii fabricii”¹⁹.

În mărturiile sale, Nicu Păun conceptualizează ideea că unul dintre cei mai semnificativi factori ai destabilizării deținuților temniței aiudene a fost foamea: „O altă cauză a demoralizării multora o constituia mâncarea. Uniformitatea ei, modul de pregătire, ca și conținutul te făceau să mănânci în mod automat. Oamenii nu mai aveau nici un fel de apetit. Mestecau în silă tot ce era introdus pe ușiță, ca mâncare, în gamelă. Nelipsitul arpacaș avea în componența sa ceva

¹⁶ Dumitru Bordeianu, *Mărturisiri din mlaștina disperării*, ediția a doua, Editura Scara, București, 2001, p. 39

¹⁷ *Ibidem*, p. 40

¹⁸ *Ibidem*, p. 76

¹⁹ Aurel Sergiu Marinescu, *Prizonier în propria țară*, Editura Du Style, 1996, pp. 246-247

jumări, ce se aruncau în cazan, așa cum erau predate de furnizor. Uneori, acest arpacaș avea marmeladă, care se consuma cu oarecare plăcere, ca să aleg un cuvânt mai potrivit. Dar ni se dădea și arpacaș simplu. Îl numiserăm colivă. Asta constituia mâncarea consistentă, fiindcă, după sezon, se aruncau în cazan brațe cu salată verde, cu varză, fără nimic altceva. Erau perioadele cele mai critice.”²⁰ Totodată, memorialistul își amintește de momentul care a fost considerat de către deținuții Aiudului un mare eveniment - într-un an au primit carne: „Într-un an, ni se servește carne. Eveniment mare! N-am observat sau n-am dat atenție faptului că plantoanele, toate de drept comun, când cărau hârdaiele imitau lătratul câinilor. Lucru rar, dar vedeam că fiecare, în gamela lui, primea o bucată de carne. Proteine, ne spuneam. Când începeam a ne înfrupta din această carne, vedeam că nu prea reușeam s-o mestecăm. Se întindea între dinți, d părea că-i elastic. Ne străduiam însă s-o înghițim. Treaba stomacului, de acum. Să se descurce și el cu ce i s-a dat să digere. Ne mirăm că astfel de mese sunt cam dese, zi după zi. Și iată că șercăianu, medic veterinar, aflat la câteva celule de noi, ne lămurește: ne dăduseră carne de câine. Da, ni s-a dat să mâncăm carne de câine la Aiud.”²¹

Obsesia foamei se regăsește și în memoriile lui Vasile Cârdei : „Vocabularul devenise stereotip, legat de mâncare și câte rețete de bucate nu se inventau până nu ne lăsa gura apă și înghițeam în sec. Auzeam același hârdău trântit și târât pe coridoare, cu ușa desferecată de fiare, game la întinsă tremurând de nerăbdare că poate îți pică ceva mai gros”²² Acesta realizează o radiografie a consecințelor înfometării excesive: „Când ne dezbrăcăm la piele, ne numărăm oasele ieșite din puțina carne ce mai era pe noi, el ea devenise vineție, prea largă, uscată de parcă era de hârtie, burta lipită de șira spinării, mușchii atrofiați și subțiri de nu-i mai puteai pipăi sub piele, ochii înfundați în orbite cu priviri sticloase, fixe, pierdute undeva departe”²³. În memoriile foștilor deținuți politici încarcerați în Închisoarea Aiud, foamea, instrument al dezumanizării deținuților, devine simbol al spațiului concentraționar aiudean și marchează lupta permanentă pentru supraviețuire. Aceasta produce suferință și devine o entitate care determină reconstituirea sinelui în situații limită.

---

²⁰ Nicu Păun, *op. cit.*, p. 236

²¹ Nicu Păun, *op. cit.*, p. 236

²² Vasile Cârdei, *op. cit.*, p. 96

²³ *Ibidem*, p. 96

BIBLIOGRAPHY:

1. ANISESCU, Cristina, *Nicolae Mărgineanu. Un psiholog în temnițele comuniste. Documente preluate din arhiva CNSAS*, prefată de Adrian Neculau, Editura Polirom, Iași, 2006
2. BORDEIANU, Dumitru, *Mărturisiri din mlaștina disperării*, ediția a doua, Editura Scara, București, 2001
3. CHIOREANU, Nistor, *Morminte vii*, ediție îngrijită și prefăcută de Marius Cristian, Editura Institutul European, Iași, 1992
4. IONAȘCU, Constantin, *Ororile și farmecul detenției. O convorbire cu Traian Călin Uba*, Fundația Academia Civică, București, 2010
5. LANGA, Tertulian, *Trecând pragul tăcerii. O carte document*, ediția a doua, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2009
6. MARINESCU, Aurel Sergiu, *Prizonier în propria țară*, Editura Du Style, 1996
7. MĂRGINEANU, Nicolae, *Amfiteatre și închisori*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1991
8. PĂUN, Nicu, *Muntele suferinței*, Editura Institutul european, 1997
9. PETRIȘOR, Marcel, *Cumplite încercări, Doamne! Din Casimca Jilavei în Zarca Aiudului*, prefată de Răzvan Codrescu, studiu introductiv și note de Lucian Vasile, interviu de Claudiu Târziu, postfată de Lucian D. Popescu, Ed. Manuscris, Pitești, 2017
10. POP, Iulia, *Memorie și suferință. Considerații asupra literaturii memorialistice a universului concentraționar comunist*, Editura Argonaut, Cluj -Napoca, 2010
11. SEICHE, Fabian, *Martiri și mărturisitori români din secolul XX. Închisorile comuniste din România*, Editura Agaton, Făgăraș, 2010